

Մ Ա Հ Ա Գ Ո Յ Ժ

✱ Հ. ՂԵՒՈՆԻ ԱՂԻՉԱՆ

Անցեալ նոյեմբերի 9-ին մեր տոհմային գրականութիւնը մի մեծ և անփոխարինելի կորուստ ունեցաւ. Վենետիկ վանքում կնքեց իր մահկանացուն մեր գրականութեան պարծանքներից մէկը Հ. ՂԱՌՆՂ ԱՂԻՉԱՆը—Աւարալի պլպուլը, Հայաստան աշխարհի սիրահարը, այդ աշխարհի անկենդան աւերակներին ոգի ու շունչ տուող, նրանում ապրող լքուածներին բաւազայն ապագայի յոյսերով խրախուսող ու ոգևորող Նահապետը:

Հանգուցեալը ծնուել էր Պօլիս 1820 թ. յուլիսի 16-ին: Որպէս հայ-կաթօլիկ ընտանիքի զաւակ, գըպըրօցական հասակում նրան ուղարկուեց են Վենետիկ Մըթիթարեանների վանքը ուսանելու: Այդտեղ աւարտելով վանական ուսման դասընթացը, 1840 թուի յուլիսարի 7-ին ձեռնադրուեց է կուսակիօն քահանայ և նոյն վանքում՝ զանազան ժամանակ վարում է վանական և գըպրօցական այլ և այլ պաշտօններ:

Հ. Աղիշանի բազմատեսակ բեղուն գործունէութիւնն սկսուել է համարեա նորա քահանայանալու թուականից էլ վաղ, որ ասել է՝ աւելի քան կէս դար: 1890 թ. մայիսի 3-ին տօնուեցաւ նորա գրական գործունէութեան լիւնամեայ յօբելեանը:

Բացի հայերէնից, նա տեղեակ էր նաև հին ու նոր քանի մի լեզուների և ունի այդ լեզուներով գրուածքներ թէ՛ թարգմանական և թէ՛ ինքնուրոյն. նա

պատուաւոր ու թղթակից անդամ էր եւրոպական շատ գիտնական ընկերութիւնների:

Հայաստան աշխարհի տիրահար ծերունին, միշտ սիրուած ու մեծարուած է եղած իւր հալ ընթերցողներէց, և նորա լիշատակը մեր գրականութեանը մատուցած ծառայութեանց համար՝ յաւէտ անմոռանալի կըմնալ ամեն մի հայի սրտում:

Վաւար-ի հետեւեալ համարներից մէկում մենք մի քննական տեսութիւն կտանք նորա գրական երկերի մասին:

✱ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՓԱՂԱ ՏԱՏԵԱՆ

Ինչպէս Ռուսաստանում, այնպէս էլ Տաճկաստանում մէկ-մէկ լաւտեսնական աշխարհն են փոխադրում պետական բարձրը հալ պաշտօնականները: Հոկտեմբերի 7-ին Կ. Պօլսում կնքեց իւր մահկանացուն հալ պետական ամենաբարձր պաշտօնեաներից մէկը, Յարութիւն Տատեանը, որ իւր գերազանց ծառայութիւնների շնորհիւ փաշայութեան բարձր տիտղոսին էր արժանացել ոտանիկ կառավարութիւնից:

Յարութիւն փաշան լալանի հալ բարեգործ և Օսմանեան պետութեան վառօղակետ Յովհաննէս Պէլ Տատեանի որդին էր, ծնուած Ալստեֆանօում 1830 թ.

Տատեանն իր միջնակարգ ու բարձր կրթութիւնը որոշաւ Փարիզում և վերադառնալով Կ. Պօլիս՝ հօր ազդեցութեան և ֆրանսերէնի հմտութեան շնորհիւ շուտով պաշտօն ստացաւ Օսմանեան արտաքին գործոց նախարարութեան մէջ և աշխատեց զանազան Պետական լանձնարարութիւններ կատարելով՝ հետզհետէ բարձր աստիճանների հասաւ և 1865 թ. Փարիզի տաճկական դեսպանութեան առաջին քարտուղարն եղաւ. ալը դեսպանատանը 3 տարի ծառայելով՝ նորից Կ. Պօլիս վերադարձաւ և 1868 թ. նշանակուեց պետական խորհրդի անդամ և մեծ եպարքոս Ալի փաշայի համակրութիւնը վալելեց: 1872 թ. Մահմուտ Նէտիմ նախարարապետի օրով բարենորոգմանց բարձր լանձնաժողովի անդամ նշանակուեց, ապա եղաւ պետական արժեթղթերի վարչութեան տնօրէն, իսկ

1873—1874 թ. ելեմտից (ֆինանսների) նախարարութեան խորհրդական, 1875 թ. արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդական նշանակուեց և այդ պաշտօնի մէջ էլ մնաց մինչև մահ. իսկ վիզիրութեան աստիճան ստացաւ 1887 թ. և պետական ամենաբարձր պատուանշանը՝ «սկանսակուռ իֆթի-խար»:

Ազգայինով նա պետական բարձր պաշտօններ է վարում թէ իբրև քաղաքագէտ և թէ իբրև ելեմտագէտ (ֆինանսիստ) և իւր պաշտօնների շնորհիւ գործ ունենալով եւրոպական օտաւր պետութեանց հետ՝ համարեմ բոլոր մեծ ու փոքր պետութիւններից ջքանշաններ է ստանում:

Իբրև հալ անհատ՝ թէ և մեծ մասամբ իրեն հեռու է պահել ազգային շրջանից, բայց և այնպէս մի երկու անգամ տաճկահայոց Ազգային ժողովի նախագահ է եղել և 1896 թ. քաղաքական ժողովի նախագահ ընտրուելով՝ իր երկարամեայ դիւանագիտական փորձառութեամբ և բարձրագոյն լարաբերութիւնները շնորհիւ՝ օգտակար է հանդիսացել իւր հայրենակիցներին:

Յարութիւն փաշայի որդին, Տիգրան Պէյ Տատեան, «պաշտօնէից ընտրութեան բարձրագոյն լանձնաժողովի» անդամ է, իսկ յուստը՝ տիկին Նադաշեան «կայսերական կանանոցի» առաջին թարգմանուհի:

Յարութիւն փաշայ Տատեանի թաղումը տեղի է ունեցել մեծ շքով ու հանդիսով, Օսմանեան պետութեան հաշուով, Պէշիկթաշի եկեղեցու մէջ. Եկեղեցական արարողութեանը ներկայ են եղել բոլոր եւրոպական դեսպանատները ներկայացուցիչները:

✱ Դ. ՏԻՐ ԴԱԻԹԵԱՆՅ

Անցեալ նոյեմբերի 17-ին կարճատև հիւանդութիւնից յետոյ վախճանուեց Դաւիթ Տէր Դաւթեանցը երիտասարդ հասակում:

Հանգուցեալը աւարտել էր Ներսիսեան Դպրոցը և ուսուցչի պաշտօն էր վարել քաղաքիս մի քանի ծխական դպրոցներում և վերջին տարիները մինչև իւր մահը վերակացու էր Ներսիսեան դպրոցում:

Տէր Դաւթեանը գործում էր հալ գրական ասպարիզում, վրացերէնից բաւական լաշող թարգմանութիւններ և փոխադրութիւններ անելով, որոնցից լատինի են քանի մի կատակերգութիւններ և խմբագրում էր Ռոստոմաշվիլու վրացերէն հանրագիտական բառարանի հալական բաւական հարուստ բաժինը: Դժբախտաբար նա չաւարտեց իւր ալդ աշխատութիւնը, այլ մինչև այժմ լոյս է տեսել միայն 4 հատոր:

Նա աշխատակցում էր և հալ թերթերին, վերջերս նաև «Լումալի», իսկ վրացերէն «Ավալի» շաբաթաթերթի մշտական աշխատակիցն էր համարւում, ուր ունի տպած հալ գրականութեան վերաբերեալ բազմաթիւ լօղումներ:

Հանգուցեալը ծանրաբեռնուած էր մեծ ընտանիքով և նիւթական շատ նեղ վիճակի մէջ էր, որ և անշուշտ նորա մահուան պատճառներից մէկն եղաւ:

Այսպէս անցաւ մի բեմաւոր և ապագայ ունեցող կեանք, որ աւելի հալածուած էր քան գնահատուած որոց կողմից որբարժան էր:

Յաւիտենական հանգիստ դժբաղտ գրական գործին...

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԱՍԻԱՆՆԵՐ.

«ԼՈՒՄԱՅԻ» ՀԱՄԱԿՐՈՂՆԵՐԻՆ. Խմբագրութիւնը իւր խորին շնորհակալութիւնն է լատնում ալն անձանց, որոնք հեռագիրներով և նամակներով իրենց խնդակցութիւնն էին լատնել «Լումալի» երկամսեալ դառնալու առթիւ:

ԳԻՇՆԵՒԻ ԿՐԱԷԻՆ. Լօղուածը ստացանք. կաշխատենք տպել միւս համարում:

ԱՆԱԼՑԻԱ. Ե. Մեծատունեանցին: Ձեր ուղարկած Ս. Նաղարեանի նամակները կտրագրուին հետեւեալ համարներում:

ՄՈՒՐՃԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ. «Լումալի» մասին մի խմբագրական նկատողութիւն էք տպել «Մուրճի» նոյեմբերի համարում, շնայլելով մեր հասցէին «կղերական» «տէրտէրական» և ալ անմիտ խօսքեր: Մենք չգիտենք թէ ինչ կապ ունի մեր կողումը գրական ալս կամ ալն խնդիրներին հետ, ալն ժամանակ մենք էլ պէտք է իրաւունք ունենալինք ասել, որ նաւթալին գործերը և վաճառականութիւնն սկսել են՝ աղղեցութիւն ունենալ գրական